

Operaatio Kotiinpaluu

TSUNAMIA

"OPAS ILMOITTAÄ...KAIKKIA MATKUSTA JIA EI TAVOITETA..."

Teksti Jari Lindholm Kuvat Kaisa Rautaheimo

Ennen julkaisemattomat muistiot kertovat, miten 20 virkamiestä järjesti 3 000 suomalaista kotiin tuhoutuneilta turistirannoilta.

Sunnuntai 26. joulukuuta 2004

Varhain aamulla Helsinki-Vantaan yllä roikkui sadepilvi. Joulukuu oli ollut sattuinen.

Finnairin liikenteenohjauskeskuksessa Lentäjän-
tie 1:ssä istui päivystäjä tietokone-monitorin takana.

Kulmahuoneen suurista ikkunoista näkyi kiitorata, jonka päässä päivän ensimmäinen kone

ne teki lähtöä majakkavalot vilkkuen.

Päivystäjä käveli tulostimen luo ja re-
päisi laitteesta viestin, joka oli saapunut hetkeä aikaisemmin, kello 6.47. ▶

► Henkilöt

Sirpa Aalto, 45. Ulkoministeriön

puhelinpäivystyksen esimies.

Pekka Hyvönen, 45. Ulko-

ministeriön konsulyyksikön päällikkö.

Markku Korpi, 43. Finnairin

vianetsintäkoordinaattori.

Hannu-Pekka Laiho, 55. Suomen

Punaisen Ristin viestintäjohtaja.

Ari Leppäniemi, 50. Sairaalakoneen

lääkintäjohtaja.

Yrjö Länsipuro, 64. Ulkoministeriön

viestintä- ja kulttuuriosaston päällikkö.

Jukka Salama, 59. Aurinkomatkojen

kaupallinen johtaja.

Veikko Sievänen, 57. Finnairin

pääohjaaja.

Jussi Sippola, 39. Finnairin

vianetsintäkoordinaattori.

Matti Vanhanen, 49. Pääministeri.

Matti Virpiaro, 53. Etelä-Suomen

lääninhallituksen pelastustarkastaja.

Risto Volanen, 60. Valtioneuvoston

kanslian valtiosihteeri, valmiuspäällikkö-

kokouksen puheenjohtaja.

Paperinpalan yläreunassa oli Helsingin lentokenttätunnus HELWWAY ja viestin tyyppi NOTAM. Se tarkoitti hälytys-sanomaa.

Koodien alla oli englanniksi teksti: "Tsunami iskenyt Phuketiin."

Päivystäjä tarttui puhelimeen.

Valkeakoskella Finnairin pääohjaaja **Veikko Sievänen** heräsi tekstiviestin piippaukseen kello 7.03.

Yksi yhtiön lomalennoista oli matkalla kohti Phuketia. Kenttä oli mahdollisesti veden vallassa, ja liikenteenohjauskeskus tarvitsi päätöksen, mitä koneelle pitäisi tehdä.

Sieväsen vastaus oli ytimekäs.

"No ei se nyt ainakaan sinne mene."

57-vuotias Sievänen oli Finnairin lento-toiminnan johtajan **Hannes Bjurströmin** varamies. Koska päivystäjä ei ollut saanut Bjurströmiä kiinni, Sieväsestä oli juuri tullut yhtiön poikkeustilanneorganisaation johtaja.

Sievänen asui omakotitalossa Mallasveden rannalla. Hän tiesi kokemuksesta, että väljässä liikenteessä 137 kilometrin matka Helsinki-Vantaalle taituisi nopeasti.

Hän käväisi suihkussa, kiskaisi vaatteet päälle ja starttasi auton.

"Matkalla kuuntelin radiosta, kun uhrit nousivat. Ihmettelin, että mikä helvetin hyökyaalto voi mennä kentän yli."

Järvenpäässä hiljaisella Kimalaispolulla **Risto Volasen** kännykkä oli kilissyt kymmenen minuuttia aiemmin.

60-vuotias yhteiskuntatieteiden tohtori

oli entinen Pellervo-Instituutin toimitusjohtaja. Hänestä oli tullut valtioneuvoston kanslian valtiosihteeri eli korkein virkamies pääministeri **Matti Vanhasen** hallituksen aloittaessa 2003.

Soittaja oli Volasen poika **Ville**, joka oli lomalla Etelä-Thaimaassa Koh Lantan saarella.

Mereltä oli vyörynyt suuri aalto, poika kertoi. Kaikki rannalla olleet olivat kuitenkin ehtineet turvaan.

Volanen avasi television ja käynnisti tietokoneen. Hänen vaimonsa **Marjatta** kolisteli hermostuneena omakotitalon keittiössä.

Tsunami oli pääuutinen kaikissa lähetysissä.

Volanen alkoi soitella.

Puhuttuaan sisäministeriön pelastuslijohtajan **Pentti Partasen** kanssa hän etsi langan päähän alivaltiosihteeri **Jaako Laajavan**, joka oli ulkoministeriön valmiuspäällikkö.

Tiedot Aasiasta olivat dramaattisia mutta eivät suomalaisten kannalta huolestuttavia.

"Kaikki sanoivat, että suomalaisilta uhreilta on välttytty, ja jos on loukkaantuneita, paikalliset viranomaiset hoitavat."

Kello 10.10 Volasen kännykkä inahti.

"Täällä kaikki ok", luki pojan tekstiviestissä.

"Nautimme lounasta rinnerkahvilassa ja katselemme maisemia."

Helsingissä Pohjoisella Rautatiekadulla tunnelma oli synkempi.

Aurinkomatkojen opasosaston päällikkö **Päivi Mäenpää** oli saanut kello 5.40 päivystyspuhelimeen hätäntyneen soiton matkatoimiston oppaalta Phuketista.

Mäenpää oli soittanut yhtiön kaupalliseksi johtajalle **Jukka Salamalle** ja kestävä matkailun päällikölle **Tom Selänniemelle**, jotka olivat päättäneet lähteä toimistolle.

Ajaessaan Olarista tyhjää Länsiväylää kohti Kamppia Salama laski mielessään, että suomalaisia matkailijoita täytyi olla Thaimaassa ja Sri Lankassa ainakin 3 000.

Tuntui mahdolltomalta, ettei suomalaisia olisi kuollut.

Pääkonttorin kulmaikkunoista näkyi hämärä, eloton Helsinki. Aurinkomatkojen johtoryhmä istui pöydän ääressä ja rakensi hätäorganisaatiota. Oli listattava kadonneet asiakkaat ja avattava kriisilinjat, päätettävä tiedotuksesta ja varauduttava evakuointilentoihin.

Puhelimet soivat tauotta.

Joku tilasi pizzat.

Tuhon toivottomuus alkoi valjeta. Meri oli murskannut yhtiön toimiston Phuketissa Karon Beachilla. Alueelle sai yhtey-

den vain tekstiviestillä. Ja Finnairin kone oli paraikaa kuljettamassa Phuketiin lisää aurinkomatkalaisia.

Kiireen keskellä Salama tajusi, että valtiovalle olisi syytä kertoa tilanteesta.

Myöhemmin laadittu Aurinkomatkojen sisäinen muistio kertoo epäonnistuneista soittoyrityksistä ykskantaan:

"Ulkoministeriöön pyrittiin saamaan yhteys pitkin tapaninpäivää."

Tunnit vierivät, mutta yksi kohde pysyi mykkänä. Khao Lak ei vastannut viesteihin.

59-vuotias Salama oli ollut

puoli tuntia ennen Suomen Tietotoimiston ensimmäistä tsunamivuutusta.

Lehtonen hälytti Bangkokin-suurlähetystön päivystäjän, ja muutama minuuttia myöhemmin hän sai yhteyden konsulyyksikön päällikköön **Pekka Hyvöseen**.

Kännykän piristessä Hyvönen säpsähti hereille keskellä jouluista maalaisidylliä Kanniston kotieläintilalla Alastarossa.

Hyvönen pukeutui perhetään herättämättä ja käveli ulos pakkaseen. Hän istuutui lumen peittämään Citroën Ber-

■ **Pekka Hyvönen**

© LEHTIKUVA

alalla 30 vuotta. Ensimmäistä kertaa hän tunsu kuristavaa huolta paitsi asiakkaistaan myös työntekijöistään.

"Khao Lak. Kuusi hotellia ja kaksi opasta. Se oli pelottavaa."

Salaman tietämättä ulkoministeriössä virkamiehet olivat olleet töissä aamuvaiheesta.

Ensimmäinen tieto katastrofista tuli ministeriön sanomakeskuksen kautta konsulipäivystäjä **Kari Lehtoselle** jo kello 6.15,

lingoonsa, tömäytti oven kiinni ja avasi radion.

"Tunsi tsunami-sanon *Godzilla*-elokuvasta. Tiesin, että kysymys oli hyökyaallosta."

Hyvönen soitti Bangkokin-suurlähetystöön ja pyysi raporttia.

Radiouutisissa päivystäjä Lehtonen kuului sanovan, että Thaimaassa oli kateissa kolme suomalaista.

Taivaalta leijui hiutaleita. Hyvönen ryhtyi pakkaamaan perhettään kotimatalle. Puhelin soi jatkuvasti.

Ahdistus kasvoi. Hyvönen ja Lehtonen päättivät avata ulkoministeriön kriisikeskuksen, johon hätäntyneet suomalaiset voisivat soittaa.

Kello 11.08 saapui sähköpostilla Bangkokin-suurlähetystön raportti BAN5002-25. Teksti oli lohdutonta luettavaa.

"Klo 15.00 tiedon mukaan kolmen maakunnan [...] alueella 1 500 loukkaantunutta, 61 kuollutta (joista ilmeisesti 40 tunnistamattomata). Tapahtuneesta tiedottaminen tulee keskittää UM:öön, harkinnetta tarvittaen kutsua koolle kriisiryhmä vastaamaan tiedusteluihin."

■ **Risto Volanen**

Helsinki-Vantaalla Finnairin liikenteenohjauskeskuksessa harmaahapsiset herrat hörppivät kahvia ja tekivät isoja ratkaisuja.

Päivystäjien lisäksi paikalla olivat pääohjaaja Sievänen, Lomalennot-yksikön johtaja **Aimo Hautanen**, lomaliikenteen ja matkapalveluiden joh-

taja **Mauri Annala** ja turvapäällikkö **Kaarlo Karvonen**.

Ensimmäiseksi oli päätettävä lento AY1965:n kohtalosta. Kone oli juuri tankannut Intiassa ja oli matkalla kohti Phuketia lastinaan 227 aurinkomatkalaista.

Sieväsen määräyksestä kone käännettiin Bangkokiin. Siellä lomalaiset jätettiin kyydistä. Seuraavana aamuna AY1965 jatkaisi Phuketiin, mistä se palaisi Helsinkiin ensimmäisenä suomalaisena evakointilentona.

Kokoushuone 7D28 oli kriisiryhmän johdokeskus. Sievänen laati liikenneohjelmaa suomalaisten tuomiseksi kotiin. Hautanen ja Annala neuvottelivat matkatoimistojen kanssa. Päätös oli kipeä mutta yksimielinen. Uusia matkustajia ei vietäisi tuhoalueille.

Seuraavan lomalennon oli tarkoitus lähteä myöhään samana iltana. Se muutettiin evakointikoneeksi.

Finnairin ilmailulääkäri **Olavi Hämäläisen** pyynnöstä EMA Group -yhtiö toimitti mukaan kolmehenkisen lääkintäryhmän ja hoitotarvikkeita, muun muassa nesteensiirtopumppuja, verikaasuanalysointilaitteita ja kipulääkkeitä.

Yön saapuessa evakointisuunnitelma oli valmis. Sievänen nukahti toimiston sohvalle.

Sinä iltana Suomi valvoi uutisia katsellen.

Myöhemmin tiedotusvälineet kertoivat, että tuona sunnuntaina asioista päättävät tahot olivat uinuneet joululomalla tietämättä murhenäytelmästä juuri mitään.

Haastatteluista ja *Suomen Kuvalehdelle* annetuista asiakirjoista välittyy toisenlainen kuva. Ministeriöissä, matkatoimistoissa ja lentoyhtiöissä oltiin tapaninpäivänä hereillä varhain ja mentiin nukkumaan myöhään, jos ollenkaan.

Katastrofin laajuuden ymmärsivät silti harvat. Vain matkanjärjestäjät, Suomen Punainen Risti ja ulkoministeriön kriisikeskuksen päivystäjät tiesivät, että seuraavina päivinä suomalaiset joutuisivat kuulemaan synkkiä uutisia.

Sisäministeriön pelastusyljohtaja Pentti Partanen tunnustaa:

”Minulta kului vuorokausi sen tajuamiseen, että tässä ei olekaan kysymys pelkästään suuresta luonnonkatastrofista jossakin ulkomailla, vaan meidän omista kansalaisista.”

Maanantai 27. joulukuuta

Järvenpäässä Volasten omakotitalossa paloivat valot. Marjatta Volanen mietti poikaansa ja katseli televisiota.

Neljältä aamulla hän herätti miehensä. He tuijottivat teksti-tv:tä. Thaimaan eteläisiä maakuntia evakuoitiin.

Volanen kävi hakemassa postilaatikosta *Helsingin Sanomat* ja avasi radion.

”Koko edellisen päivän oli kerrottu, että suomalaiset ovat turvassa. Nyt tuli jostain intuitio, että siellä saattaa olla jotain pahempaa.”

He joivat kahvia.

Kuudelta Volanen teki päätöksen. Hän soitti valtioneuvoston turvallisuuspäällikölle **Jukka Sonnille** ja pyysi tätä kutsuun koolle valmiuspäälliköt.

”Minä päivänä?”

”Nyt heti.”

Valmiuspäällikkökokous oli ministeriöiden virkamiesten yhteistyöelin, jonka tehtävänä oli siihen asti ollut etupäässä kehittää hallinnonalojen hätätilajärjestelyitä.

Kokousta ei ollut tarkoitettu kriisin johtamiseen. Sillä ei ollut toimivaltaa eikä budjettia.

Volanen kiipesi taksiin ja soitti pääministerille. Epätavallinen ratkaisu tarvitsi Vanhasen siunauksen.

”Siellä voi olla suurempia ongelmia kuin tiedotusvälineissä kerrotaan”, Volanen sanoo.

Vanhanen muistaa antaneensa Volaselle empimättä täydet valtuudet.

”Annoin ohjeen, että pitää selvittää evakoinnin mahdollisuus. Aamuyön aikana tullut käsitys oli vahvistunut, että tämä saattaa koskea meitä paljon enemmän kuin mitä sunnuntaina arvioitiin.”

Valtioneuvoston linnan neuvotteluhuone 1016 sijaitsee kivijalassa hissien takana. Rappukäytävän toisella puolella kolistelevat raitiovaunut pitkin Aleksanterinkatua.

Huone on pitkä kammio, jossa on valkoiset holvikaaret, seitsemimetrinen tammiviilinen pöytä ja kaksikymmentä mokkanahkaista tuolia. Pöydän päässä puheenjohtajan takana on seinällä **Oskari Tokoin** muotokuva.

Kokous alkoi kello 8.30.

Pöydän ääressä istui kaksikymmentä vakavaa miestä. Kahvitarjoilua ei ollut.

Paikalla oli Volasen lisäksi virkamiehiä lähes kaikista ministeriöistä, sisä- ja ulkoministeriöstä useampia.

Asiantuntijoiksi oli kutsuttu Aurinkomatkojen kaupallinen johtaja Salama, Finnmatkojen tuotepäällikkö **Peik Martin** ja Suomen Punaisen Ristin viestintäjohtaja **Hannu-Pekka Laiho**, joka oli SPR:n pääsihteerin sijainen.

Siitä kokouksesta ja seitsemästä seuraavasta on olemassa poikkeuksellisen yksityiskohtaiset tiedot. Sihteerinä toiminut turvallisuus- ja puolustusasiain komitean pääsihteerinä **Tapani Hyötyläinen** kirjoitti Volasen pyynnöstä muistiinpanojensa pohjalta selonteon, jossa kerrotaan kokousten kulku lähes minuutin tarkkuudella.

Asiakirjaa ei ole nähty julkisuudessa, ennen kuin Volanen antoi siitä kopion Suomen Kuvalehdelle.

Muistiosta välittyy kuva hämmennyksestä ja eripurasta mutta myös päättävyydestä. Jos joku virkamiehistä oli tullut maanantaiaamun kokoukseen katastrofin laajuutta vähätellen, hän ei enää epäillyt tilanteen vakavuutta neuvonpidon päättyessä kaksi tuntia myöhemmin.

Suomalaisia oli menehtynyt. Se tuli heti selväksi.

”Suomalaisista kuolleista ei ole saatu varmaa tietoa, mutta kateissa on useita kymmeniä”, muistio siteeraa ulkoministeriön Pekka Hyvöstä.

Volanen jakoi puheenvuoroja pöydän ympäri. Tunnelma oli vakava mutta tyyni. Lopulta matkatoimistojen edustajat pääsivät ääneen.

”Salama totesi, että heillä on kateissa 70 ihmistä eikä heillä ole voimavaroja kateissa olevien etsimiseen”, muistio kertoo.

”Finnmatkoilla on [Phuketin alueella] noin 870 asiakasta, joista 70% on tavoitettu ja 30% on vielä tavoittamatta. [...] Khao Lakissa toiminut henkilökunta ei ole vastannut yhteydenottoihin.”

Muut kuuntelivat järkyttyneinä.

Puhe kääntyi rahaan.

Kokoukseen osallistuneet muistelivat myöhemmin haastatteluissa, ettei kustannuksista missään vaiheessa kiistelyä.

Muistion mukaan asia ei ollut aivan näin yksinkertainen.

Ulkoministeriön edustajien mielestä evakoinnissa oli noudatettava konsulipalvelulakia, jonka mukaan ihmisten ”tulee joko maksaa matkansa tai allekirjoittaa maksusitoumus ennen evakointikoneeseen nousemista”.

”Jokainen kansalainen vastaa itse kustannuksistaan”, Hyvönen tiivisti.

Volanen keskeytti pallotellun.

”Puheenjohtaja totesi, että tässä tilanteessa ei kyllä jätetä ketään pois evakointilennolta vaan Suomen valtion on hoidettava asia.”

Hetki oli ratkaiseva. Sitä ennen kokouksessa oli puhuttu vain yhdestä valtion maksamasta lennosta. Nyt Volanen päätti, että kaikki tuhoalueilla olleet suomalaiset oli tuotava kotiin.

”Suomen valtio pitää huolen evakoinnista aiheutuvista lisäkustannuksista”, sihteerin merkittiin pöytäkirjaan.

Kun kokous oli koki, Volanen ajoi hissillä linnan kolmanteen kerrokseen ja käveli työhuoneeseensa.

Hänen sydäntään kylmäsi. Hän tiesi, ettei valmiuspäällikkökokouksella ollut valtuuksia tehdä päätöksiä eikä euroakaan päätösten toteuttamiseen. Hän oli omin päin luvannut käynnistää miljoonia maksavan ja tuhansia työllistävän operaation, jolla yritettäisiin muutamassa päivässä lennättää kotiin lähes 3 000 ihmistä.

”Soitin Kalliomäelle ja Vanhaselle”, Volanen muistelee.

”Kerroin, että saat tulla laskua.”

Finnairin pääohjaaja Veikko Sievänen oli herännyt puutuneena työhuoneensa sohvalla. Hän oli saanut tiedon, että ensimmäinen evakointilento oli lähtenyt Phuketista kohti Helsinkiä kello 6.48.

Sievänen joi kahvia. Kännykkä ei lakanut soimasta.

Finnairin sisäisen muistion mukaan ministeriöt olivat liikkeellä toisistaan tietämättä:

”0750. UM tiedustelee evakointilentomahdollisuutta.

0810. Liikenne- ja viestintämi-

■ **Veikko Sievänen**

© LEHTIKUVA

nisteriö tiedustelee evakointilentomahdollisuutta.”

Sievänen saattoi todeta tyytyväisenä, että evakointiin tarvittava liikenneohjelma oli jo valmiina.

Lentoaikataulut lähetettiin matkatoimistoille sähköpostitse kello 14.40. Word-dokumenttiin oli listattu kaikkiaan yhdeksän lentoa, kahdeksan Thaimaasta ja yksi Sri Lankasta.

Operaation massiivisuudesta kertoivat aikataulujen viereen merkityt luvut, matkanjärjestäjien kiintiöpaikkojen määrä: ”Tjäreborg 227”, ”Finnmatkat 227”, ”Aurinkomatkat 227”...

Finnairin laskelmien mukaan viimeinen evakointilento Phuketista saapuisi Helsinkiin sunnuntaina 2. tammikuuta.

Siihen mennessä kotimaahan olisi tuotu ainakin 2 300 ihmistä.

Kello 15.00 alkoi ensimmäinen tiedotustilaisuus ulkoministeriössä.

”Edessämme on megaluokkaa oleva luonnonkatastrofi”, Hyvönen avasi.

”Onko menehtyneiden joukossa suomalaisia?” joku toimittajista kysyi.

”Silminnäkiäkertomukset puhuvat sen puolesta, että hyökyaalto on vienyt ihmisiä. Mutta ennen kuin voidaan vahvistaa, että henkilö on menehtynyt, se täytyy selvittää.”

Pöydän päässä SPR:n viestintäjohtaja Laiho kuunteli hämmentyneenä. Suomalaisuhreista ei pitänyt aamun kokouksen jälkeen olla mitään epäilystä.

”Tiesin, että sillä tiedotusstrategialla ei pärjätä. Ero todellisuuteen oli järjetön.”

Vanhanen sanoo, ettei tapahtuneesta ollut vielä sunnuntaina ”relevanttia tietoa”. Hä-

nen mielestään ulkoministeriö kuitenkin aliarvio suomalaisuhrien määrää yhä maantaita.

"He arvelivat, että ehkä mittaluokka on josain kahdessakymmenessä. Sanoin siihen, että todennäköisemmin se on kaksisataa."

Pimeän laskeutuessa 16 miestä saapui Valtioneuvoston linnan seuraavaan valmiuspäällikkökokoukseen.

Heidän joukossaan olivat Finnairin Lomalentojen johtaja Hautanen ja pääohjaaja Sievänen, jotka Volanen oli hälyttänyt paikalle.

Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 17.08.

Tuntia myöhemmin Sieväsen liikenneohjelma oli hyväksytty valtion viralliseksi evakuointisuunnitelmaksi.

Illalla MTV3:n *Kymmenen uutiset* näytti murheellista kuvaa hädästä ja sekasorosta Phuketin lentokentällä.

Myöhemmin tätä uutisraporttia ja muutamia muita kiiteltiin palkintoja jaettaessa siitä, että ne vaikuttivat suomalaisten viranomaisten tilannearvioihin katastrofin laajuudesta.

Todellisuudessa tilannearviot oli jo tehty, valtion kriisijohto oli kokoontunut kahdesti, ja Suomen historian mittavin evakuointioperaatio oli käynnistetty.

Volanen ei nähnyt koko lähetystä. Hän seisoi Helsinki-Vantaan VIP-tiloihin perustetussa vastaanottokeskuksessa, jonka läpi kävelivät ensimmäiset Phuketista palanneet suomalaiset, jotkut pelkkä pyyheliina ympärillään.

Tiistai 28. joulukuuta

Sirpa Aallon työpäivä alkoi jälleen kuudelta.

Konsuliyksikön osastosihteeri pyysäköi autonsa ulkoministeriön parkkipaikalle ja ajoi hissillä Merikasarmen C-rakennuksen ylimpään kerrokseen.

Siellä, harmaan käytävän varrella, oli neuvotteluhuone 311, jossa oli kaksi vuorokautta toiminut ministeriön kriisikeskus.

Huone oli ahdas. Ilmanvaihtoa ei ollut. Ikkunoiden alla kahden pöydän ääressä istuivat puhelinpäivystäjät. Heidän takanaan oli ilmoitustaulu täynnä muistilappuja ja puhelinnumeroita.

Toimistokaapin päällä olivat maittain järjestetyt laatikot, joihin päivystäjät sujauttavat kadonneista suomalaisista kirjaamansa tiedot.

Keittiössä maalin tahrimalla jakkaralla nökötti puhelin, ulkoministeriön virallinen viranomaislinja.

Päivystyspuhelimia oli viisi. Ne soivat taukoamatta.

Päivystäjillä ei ollut kuulokkeita, eikä heidän työpisteidensä välissä ollut sermejä. Puheluista ei välillä kuulunut mitään.

Jonotusta ei ollut. Lähes 70 000 soitosta vain noin 6 000 pääsi läpi.

Omaisiaan menettäneet suomalaiset itkivät. Eräs äiti ei epätoivoiltaan muistanut lapsensa syntymäaikaa.

"Kuusi ihmistä saattoi kysyä samaa henkilöä", Aalto muistelee.

"Kaikki olivat sukulaisia – setiä ja tätejä ja serkkuja."

Päivystäjät kuuntelivat minkä jaksoivat,

mutta työpäivät olivat venyneet 12-tuntisiksi, ja voimat alkoivat ehtyä.

Sämpylät tuotiin kärryissä käytävälle.

Tauko tarkoitti seisaaltaan hörpittyä Juhla Mokkaa.

Tapaninpäivän aamuna, kun keskus oli avattu, paikalle hälytetyt olivat hakeneet Merisotilaantorin Alepasta kahvia ja näkileipiä.

Sen jälkeen he eivät olleet ehtineet minnekään.

Päivävuoron esimiehenä Aalto istui huoneen nurkassa tietokoneen takana ja kirjoitti puhtaaksi henkilötietolomakkeita, jotka päivystäjät olivat täyttäneet käsin.

Välillä hän kiersi tarkistamassa, ettei kukaan ollut väsähtämässä.

"Aamulla oli pimeätä ja illalla oli pimeätä. Minulla on siitä ajasta mielikuva, että päivänvaloa ei nähnyt milloinkaan."

Keskiviikko 29. joulukuuta

Senaatintoria kasteli kylmä tihku.

Valtioneuvoston linnassa vahtimestari sulki neuvotteluhuoneen oven.

Volanen kopautti nuijalla.

Pöydän ääressä istui kuusitoista miestä. Mukana olivat edustajat kirkkohallituksesta ja keskusrikospoliisista.

Aiheena oli kuolema.

Kokouksesta ei ole pöytäkirjaa, mutta sen kulku selostetaan yksityiskohtaisesti Volasen teettämässä muistiossa.

"Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 11.05 todeten, että kokouksessa käsitellään ruumiiden tunnistamista ja kotiin kuljettamista."

Tuhon laajuudesta ei enää ollut epäilystä. Kuolleet oli löydettävä ja saatettava kunnialla hautaan.

Volanen antoi puheenvuoron ulkoministeriön Hyvöselle.

"Onnettomuudessa menehtyneitä suomalaisia voi olla jopa 200."

Huoneessa oli hiljaista.

Puheenjohtaja pyysi keskustelua.

Yksi toisensa jälkeen osallistujat kertoivat näkemyksensä.

Krematoriokapasiteetti. Joukkokuljetukset. DNA-analyysi. Sellaisista asioista ei ollut Suomessa ennen tarvinnut kantaa huolta.

Miehet tunsivat tekevänsä karmealla tavalla historiaa.

Evakuointioperaatio oli täydessä vauhdissa.

Finnair ja Air Finland olivat kuljettaneet tuhoalueilta satoja suomalaisia. SPR:n ja EMA Groupin lääkintäryhmät olivat etsimässä loukkaantuneita Phuketin sairaaloista. Helsinki-Vantaalla palaajia odottivat lääkärit, lainavaatteet ja kriisituki.

Samaan aikaan virkamiesten ympärillä pauhasi kiihtynyt media.

Kovimmilla oli ulkoministeriön lehdistö- ja kulttuuri-osaston 64-vuotias päällikkö **Yrjö Länsipuro**. Hän oli entinen Yleisradion ulkomaankirjeenvaihtaja, joka oli ryhtynyt diplomaatiksi 12 vuotta aiemmin.

Sunnuntaina kello 16.36 Länsipuro oli sanonut Suomen Tietotoimiston haastattelussa, että aiemmin kadonneiksi ilmoitetut kolme suomalaista olivat löytyneet.

Yhdeksän minuuttia myöhemmin STT oli kertonut uutisessaan: "*Suomalaisia ei enää ole kateissa Thaimaan Phuketissa hyökyaallon jäljiltä.*"

Samana iltana Kymmenen uutisissa Länsipuro yritti uudelleen korostaa, ettei hänellä ollut tietoa sen paremmin kuolleista kuin selviytyneistäkään. "Tilanne on mitä suurimmassa määrin avoin."

Lähetysten alkuotsikoissa tämäkin lause sai uuden merkityksen: "*Ulkoministeriön tiedossa ei ole suomalaisuhreja.*"

Viranomaisia syytettiin salailusta.

Keskiviikkoon mennessä höykytys oli äitynyt niin pahaksi, että SPR:n Laiho otti asian puheeksi valmiuspäällikkökokouksessa.

"Sanoin, että tehdään me mitä vaan, aina tullaan kritisoimaan."

Varoituksesta huolimatta kritiikki tuli šokkina Volaselle. Hän nukkui huonosti ja heräsi aamuisin väsyneenä.

"Kun tulin töihin, täytyi pistää silmät kiinni lööppien edessä. Puhukoot mitä puhuvat."

huoneessa, josta oli tehty tsunamiuhrien vastaanotto-operaation johtokeskus.

53-vuotias mäntsäläläinen oli Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastustarkastaja. Hän vastasi maaherran nimittämässä työryhmässä pelastusvalmiuksien kehittämisestä suurlento-onnettomuuk-sien varalta.

Kun tieto ensimmäisestä evakuointilennosta oli saatu sunnuntaina 26. joulukuuta, lentoasemalla oli otettu käyttöön Virpiaron johdolla suunniteltu TUJE eli tukitoimintojen johtolin. Hänestä oli tullut sen koordinaattori.

■ Matti Virpiaro

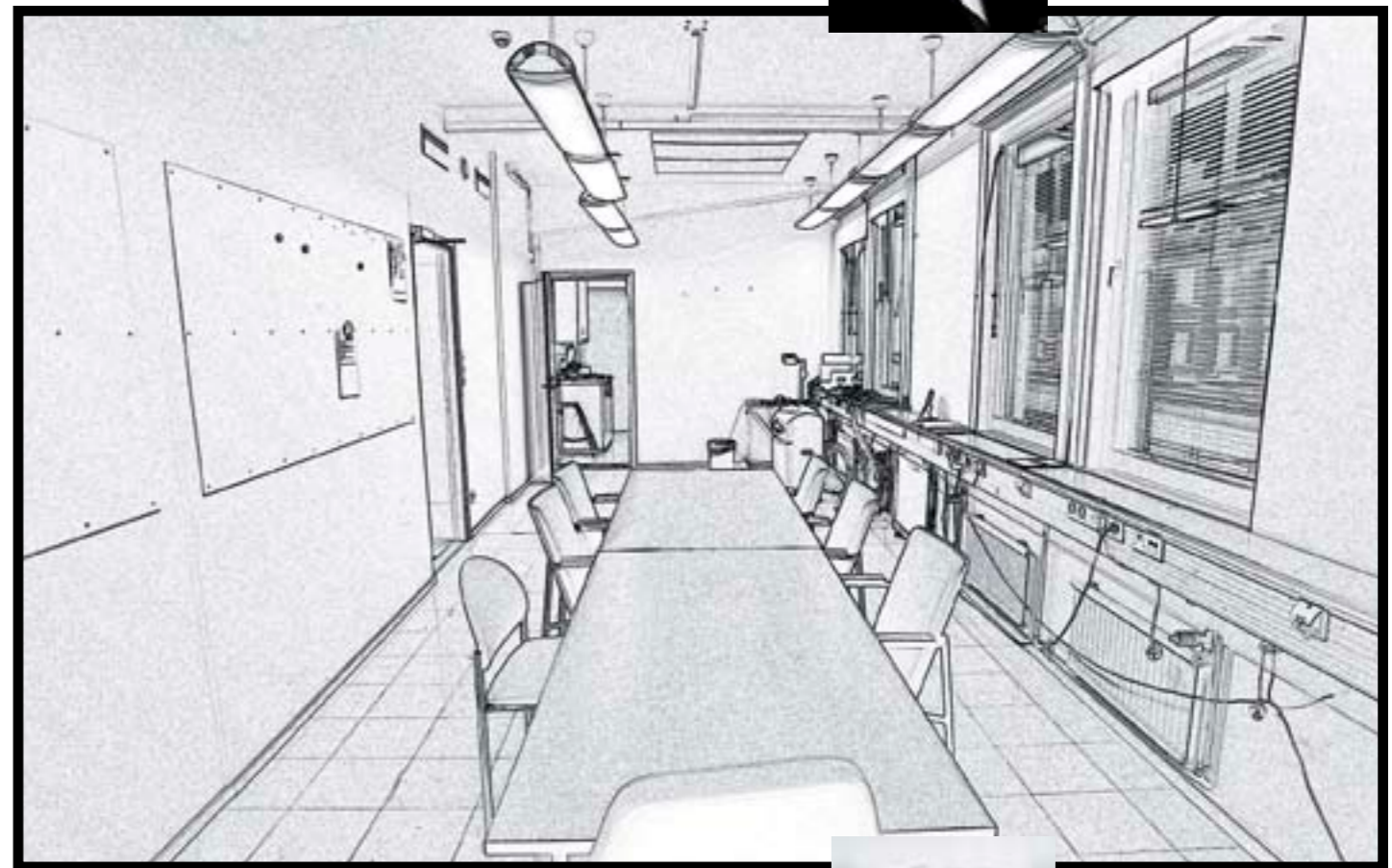
"Matti, sä olet ainoa ihminen joka voi auttaa", Virpiaro muistelee Lehtosen sanoneen.

Virpiaro kääntyi Finnairin osastopäällikön **Marja Pellosniemen** puoleen.

"Kauanko ambulanssikoneen varustaminen kestää?"

"Minimissään kymmenen tuntia."

Virpiaro näpyytteli kännykkäänsä ulkoministeriön konsuliyksikön päällikön numeron.

Vaikeimpina hetkinä hän toisteli mielessään nuorena oppimaansa hengellistä laulua:

"*Totta sekä oikeaa horjumatta puolla, herran tiellä ihanaa elää on ja kuolla.*"

Torstai 30. joulukuuta

Matti Virpiaron puhelin pirisi kello 2.15.

Kuten muinakin öinä sillä viikolla, Virpiaro istui Helsinki-Vantaan pohjakerroksessa hämärän käytävän perällä

Nyt langan päässä oli osastonylilääkäri **Jarmo Lehtonen**, joka teki yövuoroa yläkerrassa lähtöportille 30 perustetussa sairaalatilassa.

Lehtosella oli huolestuttavia uutisia.

SPR:n Phuketin-ryhmän asiantuntija, ylilääkäri **Erkki Tukiainen** oli juuri ilmoittanut, että ellei vakavimmin loukkaantuneita siirrettäisi ripeästi kotimaahan, 22 suomalaista kuolisi Thaimaan sairaaloihin.

■ Sirpa Aalto

Toisessa päässä rätsi Hyvösen vastaaja.

Virpiaron toimintapäiväkirja kertoo epätoivoisista hetkistä:

"*Klo 02.35. Otin yhteyttä*

UM:n 'päivystysnumeroon' ja tiedustelin saisinko valtioneuvoston yhteystietoja saadakseni kiinni jonkun henkilön, joka voisi ottaa hoitakseen sairaankuljetus-

lentoa koskevan asian. Sain vastauksen, että numeroita ei voida minulle luovuttaa.

Tivasin edelleen, eikä paikalla ole kehtään sellaista henkilöä, joka voisi asiasta päättää tai ainakin jotakin henkilöä, jonka kanssa voisin asiasta keskustella. Kyseinen puhelimeen vastannut naishenkilö totesi, että ainoa, jonka kanssa mahdollisesti voisin keskustella on lehdistöpäällikkö Länsipuro. Pyysin Länsipuron puhelinnumeron, mutta minulle ilmoitettiin, että heillä ei ole lupaa antaa numeroa, mutta he voisivat koittaa Länsipuraa kiinni ja yhdistää puhelun minulle.

Puhelinyhteys Länsipuroon syntyi ja sain kerrotuksi hänelle asiani pääpiirteittäin, mutta puhelu katkesi.”

Parikymmentä minuuttia myöhemmin Hyvönen soitti. Virpiaro pyysi häntä pitämään linjan auki ja lähti hölkkäämään yläkerran lähtöhallin kautta kohti portti 30:n sairaalatilaa.

Hän lykkäsi puhelimen huohottaen Lehtosen kouraan.

”Tässä on UM, kerro niille faktat.”

Finnairin huoltohalli 7 oli valmistuessaan 1990 Suomen suurin rakennus. Halli on suunnaton: korkeus 25 metriä, kokonaistila miljoona kuutiometriä, seinää puoli hehtaaria. Isokin matkustajakone näyttää täällä vaatimattomalta.

Joulukuun 30. päivänä kello 12 liukuovet aukesivat jyristen. Varoitussänen ulvoessa traktori veti sisään Finnairin väreillä maalatun Boeing 757-koneen, jonka takaovien vieressä oli rekisteritunnus OH-LBU.

Vianetsintäkoordinaattori **Markku Korpi** katseli sulavia siipiä ja muisteli, kuinka hän oli seurannut ”Bravo-Urkiksi” ristityn kaunottaren rakentamista tehtaalla ensimmäisestä niitistä asti.

Nyt 757:stä tulisi Suomen ilmailuhistorian ensimmäinen sairaalakone.

Matti Virpiaron ponnistelut olivat tuottaneet tulosta. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri oli ottanut vastuulleen koneen varustamisen, ja Volanen oli hankkinut kustannuksille pääministerin kuittauksen.

Ilmailuhallinto oli hyväksynyt hankkeen siltä istumalta. Normaalisti luvan saaminen matkustajakoneen muokkaamiseen kestää kuukausia.

Korpi ja hänen kollegansa **Jussi Sippola** kiipesivät sisään.

Työ alkoi.

Koneen vatsaan ilmailuelektronikan tiloihin asennettiin konvertteri, joka muuntaisi sähkövirran sairaalavarusteille sopivaksi.

Hattuhyllyjen reunassa oleviin uriin työnnettiin Finnairin levyjä alumiinipalat, joihin oli hitsattu koukkuja tippapulloja varten.

Rahdin varastolta haettiin säkeittäin kuormansidontahihnoja, joilla monitorit ja hengityskoneet saataisiin kiinni.

Sippola pyysi matkustamovarustekorjaamon miehiä miettimään, mihin makaavat potilaat olisi parasta sijoittaa.

Ratkaisu löytyi nopeasti. Keskimmäisten istuinten selkänojat taitettiin alas. Päälle asetettiin parrut, jotka joku kävi ostamassa koletirahalla ainoasta auki olleesta puutavara-liikkeestä. Parrujen päälle nostettiin parit, jotka sidottiin hihnoilla tuolikiskoon.

Ulkona satoi. Sippolalla oli vettä kengissä.

Bravo-Urkin matkustamossa kymmenen miestä paiski töitä hiestä märkinä.

Kone oli valmis kolme tuntia myöhemmin.

Hallitus kokoontui istuntoon. Se oli ensimmäinen katastrofin jälkeen.

Kun tuli aika käsitellä evakuoinnin kustannuksia, syntyi suukopua.

Asiantuntijaksi kutsuttu SPR:n Laiho kuunteli ministerien kinastelua epäuskoisena.

”Sanoin, että jos ette nyt pistä rivejänne järjestykseen ja lopeta politikointia, olette liemessä tämän homman kanssa.”

Perjantai 31. joulukuuta

Sirpa Aalto oli väsynyt.

Palatessaan yöllä 16-tuntisen työpäivän päätteeksi puhelinpäivystyksensä kotiin Tikkurilaan hän yritti epätoivoisesti keskittyä Tuusulantien kaistaviivoihin.

Merikasarmilla kahvinkäryisessä kriisikeskuksessa 150 vapaaehtoista puursi kolmessa vuorossa.

Soittajat kyselivät kadonneista omaisistaan yhä uudelleen. ”Ettekö te tosiaan ole kuulleet mitään, kai te nyt sentään hoidatte tätä asiaa?”

Uupumus oli musertava. Jotkut päivystäjistä olivat itsekin menettäneet sukulaisia.

”Kuulimme kollegoilta mediassa kulkevasta arvostelusta”, Aalto muistelee.

”Suurin osa pitkää työvuoroa tehneistä ei voinut seurata uutisia ollenkaan, koska työnteosta ei olisi tullut mitään.”

Illan tummetessa alkoivat häirikösoitot. Kansa otti baareissa neuvoa-antavaa ja soitti televisioruudussa näkyneeseen numeroon.

Päivystäjät yrittivät säilyttää malttinsa, vaikka tiesivät, että samaan aikaan läpi yritti päästä aidossa hädässä olleita ihmisiä.

”Kiitimme neuvoista ja sanoimme kuulemiin.”

Asian yllä sairaalakone teki matkaa kohti auringonnousua.

Edellisiltana Bravo-Urkkiin oli lastattu lääkkeitä, laitteita ja matkustajat, ja kone oli noussut Helsingistä kello 19.59.

Mukana oli terveyskeskuksen verran henkilökuntaa: kolmetoista lääkäriä – yleiskirurgi, ortopedi, plastiikkakirurgi, infektiosairauksien erikoislääkäri ja yhdeksän anestesiologia – sekä 24 tehohoitoon ja leikkaussalitoimintaan erikoistunutta sairaanhoitajaa.

Huoltohalli 7:ssä viritelystä tekniikasta vastasivat Finnairin Markku Korpi ja kaksi EMA Groupin avustajaa.

Lennon lääkintäjohtaja oli Meilahden päivystyskirurgian ylilääkäri **Ari Leppäniemi**, 50-vuotias vatsavammojen asiantuntija, joka oli tottunut työskentelemään vaikeissa oloissa Punaisen Ristin sotakomennuksilla.

Matkustamo oli omituinen näky.

Istuinten päälle oli kiinnitetty 22 paaria. Happipullot oli asetettu makaamaan käytävälle ja sidottu tuolikiskoihin. Takaosassa oli seitsemän potilaan tehohoito-osasto, jossa oli hengityskoneet.

Kannettavassa laboratorioissa voitiin mitata muun muassa verensokeri, hemoglobiini ja elektrolyyttitasot.

Hoitotarpeita oli niin paljon, että hattuhyllyt eivät riittäneet. Käymälätkin jouduttiin pakkaamaan täyteen tavaraa.

Kaikki oli otettu huomioon. Mukana oli intubaatioputkia, laryngoskooppeja, traqueotomiavälineitä, murtumien kiinnityslaitteita sekä kymmenen yksikköä punasoluja ja saman verran jääplasmaa.

Leppäniemi jakoi ohjeita.

”Tiesimme, minkä ikäisiä potilaat olivat, mitä vammoja heillä oli, miten heitä oli hoidettu, mitkä elimet toimivat ja mitkä eivät.”

”Kun suunnitelmat oli tehty, sanoin porukalle, että huilatkaa jos pystytte. Paluumatkalla ei sitten nukuta.”

Helsingissä valmiuspäälliköt kokoontuivat Säätytalolle syömään lounasta.

Kokous oli evakuointioperaation viimeinen. Läsä olleet muistavat helpotuksen. Mutta hetki oli myös oudolla tavalla hakea.

Tilannekatsaukset olivat tuttuun tapaan tiiviitä.

Sisäministeriö raportoi, ettei suomalaisten kuolleiden lopullinen määrä ollut vielä tiedossa.

SPR:n Laiho arvioi, että Thaimaasta löydetään 126 suomalaista vainajaa.

Pääohjaaja Sieväsen kännykkä soi.

Hetken kuluttua Sievänen kertoi kokoukselle, että sairaalakone lähtisi Phuketista kohti Helsinkiä kello 14.10, vajaan kahden tunnin kuluttua.

Volanen nieleskeli kyyneleitä.

Pilvien yläpuolella tähtien valossa Bravo-Urkki lensi kohti kotimaata.

Potilaat oli otettu Bangkokista ja Phuketista. Heitä oli neljätoista. Neljä oli kriittisesti sairaita.

Kentällä ambulanssit olivat peruuttaneet koneen viereen, ja loukkaantuneet oli nostettu lava-autolla siiven tyveen kakkosoven aukolle. Sieltä parit oli työnnetty matkustamoon tarjoilukärkyjen päällä.

Ari Leppäniemi käveli käytävällä ja seurasi henkilökuntansa työtä.

Kaikilla potilailla oli pehmytkudosvammoja, monilla infektoita likaisesta vedestä. Osa oli leikattu Thaimaassa. Yhdellä oli keuhkopussissa dreeni, joka työnsi ulos ilmaa ja verta.

Matkustamon takaosassa kunkin teho-

hoitopotilaan luona oli anestesiaalääkäri ja kaksi hoitajaa.

Hengityskoneet humisivat. Markku Korpi konttasi lattialla avaiemassa happipullojen suuttimia.

Yhdellä potilaista oli vaikea aivovamma. Toisella oli verenmyrkytys. Kolmas ei pystynyt hengittämään, koska hänen keuhkonsa eivät haavainfektion aiheuttaman häiriön takia tuoneet happea verenkiertoon eivätkä poistaneet hiilidioksidia.

Hengissä pysyminen oli tunneista kiinni.

Sähkönkulutus vaivasi osastonylilääkäri **Janne Reitalaa**, joka vastasi tehohoidosta. Hän pelkäsi, että potilasvalvontamoni-

torit kuormittaisivat muuntajaa liikaa. Jos se pettäisi, he jäisivät ilman sähköä.

Leikkaaminen oli haaste.

Kädet pestiin vessassa. Lentokoneen lukuvalot suunnattiin kohti haavaa. Hoitaja auttoi taskulampulla.

Yhdeltä potilaalta avattiin kipsin sisällä turvonneen jalan lihaskalvot, ja murtuma kiinnitettiin ulkoisella laitteella.

Ilmakuoppien varalle oli hätäsuunnitelma: leikkaus keskeytetään, haava peitetään steriileillä taitoksilla, jalkaan pannaan lasta, ja sitten odotetaan.

Onneksi lento oli tasainen.

Lauantai 1. tammikuuta

Ulkoministeriön osastopäällikkö Pekka Hyvönen istui yksin kotona, kuunteli rakettien räjähtelyä ja silitteli ruskeaa labradorinnoutajaansa.

Perhe oli muualla, eikä Hyvönen ollut harrastanut lähteä juhlimaan.

”Ei ollut minkäänlaisia fiiliksiä.”

Hyvönen käveli koiran kanssa Sörnäisten rantaa Tervasaareen ja takaisin Kalion katuja.

Vuosi vaihtui.

Maa hiljeni. Järvenpään Kimalaispolulla Ris-to Volanen nukkui sikeästi ensimmäistä kertaa viikkoon.

Merikasarmilla ulkoministeriön puhelinpäivystyksessä pakokauhuinen kiire hellitti.

Viereisessä huoneessa kaksi päivystäjää soitteli ihmisille, joiden kateis-olleet olleet omaiset olivat löytyneet.

Hyvät uutiset alkoivat olla vähissä.

Helsinki-Vantaalla hiljaisella seisonta-alueella Matti Virpiaro puhalteli käsiinsä ja vilkuili kelloonsa.

Pelastustarkastajan ympärillä pimeydessä odotti kolmekymmentä ambulanssia.

Kello 3.46 valkoinen Boeing rullasi usvasta ja

niiasi pysähdyksiin.

Ambulanssit ajoivat lähemmäs. Valot alkoivat vilkkua.

Sairaalakoneen viereen työnnettiin portaat.

Ovi avautui. Virpiaro käveli sisään. **SK**

Aasian hyökyaaltokatastrofissa sai surmansa 283 100 ihmistä. Heistä oli suomalaisia 178.

